

DUTNJE GII ORUT BIEBMORUOVTTUS

13 - 18 jagigaskka

OVDASÁTNI

Jus log at dán gih ppaga, dé lea sihk karit dan in go galggat orut biebmoruovttus muhtin áigge, dahje leat jo fáren biebmoruktu. Norggas leat sulli 7500 máná geat orrot biebmoruovttuin, ja sulli bealli leat 13 gitta 18 jahkásacčat. Leat márga siva man ne mánát orrot biebmoruovttuin, muhto oktasaš sivva leat ahte sin vähnemät eai sáhte fuolahit sin oanehat dahje guhkit áigge.

Dán gihppagis leat čállán veahá dan birra mii min mielas lea dehálaš dutnje diehit go orut biebmoruovttus. Dás maiddái gávnnat dieðuid geas sahtát jeerrat veahki jus dan dárbašat. Jus du mielas lea dán gihppaga dieðuid váttis áddet, de sahtát dáhhttut iežat biebmovahnenguovtto, bearráigeahčči dahje ášsemeannudeadđi mánáid suodjalusbálvalusas čilget daid dárkileabbot. Mii leat maiddái ráhkadan eará gihppaga mánáide geat orrot biebmoruovttuin. Dat mii das čuožzu, soitař leat álkkit áddet.

MII LEAT BIEBMORUOKTU?

Biebmováhnem mat leat ollesolbmot geat fuolahit mánáid geat eai sáhte orru iežaset vähnemiig uin. Biebmoruktu galgá leat eanemuus lági mieilde dá bálaš ruovttu láhkai. Biebmováhn enguoverttos galgá leat dilli ja árjanat fuolahit du ja addit d'utnje oadjebas ja buorre ruovttu.

Soai galgaba ovttasbargat bureas mánáidsuodjalusbálvalusain ja earáguin geat galget veahkehit du, omd. oahpa headdjit, doaktárat, psykologa, doariaolmmoš dahje galledanruoktu. Soai galgaba mäddái ovttasbargat du bearrašin ja earáguin geaig uin galggat ovttastallat.

"Du biebmováhnenguoverttos galgaba addit dutnje oadjebas ja buorre ruovttu.

"Dus lea vuigatvuhta
beassat hálestit iežat
ášsemeannudeaddjiin
mónáidsuodjalusbálvalusas."

MÁNÁIDSUOD-JALUSBÁLVALUS

Juhke gielddas lea
mónáidsuodjalusbálvalus.
Dus lea ášsemeannudeaddji
mónáidsuodjalusbálvalusas. Du
ášsemeannudeaddji galgá galledit
du biebmoruovttus unnimus njeljii
jahkái geahčat lea go dus buorre dilli.
Jus leat orron biebmoruovttus guokte
jaglja dus lea buorre doppe, de sahtá
mónáidsuodjalusbálvalus mearridit ahte
lea doarvái guktii jahkái fitnat.

Dus leat vuigatvuhta oážut hálestit
ášsemeannudeaddjiin jus imástat
maidege. Sáhtát dáhttut beassat
ášsemeannudeaddjiin hálestit go du
biebmováhnenguovttos eaba leat
das. Mónáidsuodjalusbálvalus lea
geatnegaghton ráhkadit plána das mo
dus galgá leat biebmoruovttus, ja makkár
veahki don dárbašat go leat doppe.
Plána galgá maiddái boahtit ovdan
man guhká mónaidsuodjalusbálvalus
oalvvilda du galgat leat doppe. Plána
sáhtá rievda dit dárbbu miekle.

Mónáidsuodjalusbálvalus galgá
bearráigeahčat ahté plána čuvvojuvvo
go bohtet guossái biebmoruktu.

Ášsemeannudeaddji galgá
maiddái doallat oktavuoda du
biebmováhnenguovttuin omd. go
fitná biebmoruovttus, go čoahkkinastá
mónáidsuodjalusbálvalusain ja
telefovna bokte. Muhtin čoahk kimiidda
sáhtát oassálastit jus hálidat. Du
ášsem ean nudeaddji dat mearrida dán.

Du ášsemeannudeaddji galgá do allat
oktavuoda du váhnenguovttuin ja fállat
sudnuide bagadallama ja čuovvoleam.
Du ášsemeannudeaddji sáhtá maiddái
veahkehít du váhnenguovttu oážut
veahki earálin jus dan dáhttuba.

MII LEA BEARRÁIGEAHČI?

Orodettin biebmoruovttus lea dus vuogtvuhta sierra bearraigeahčái gii galgá bearraigeahčat ahte dus lea buore dilli biebmoruovttus. Bearraigeahčí lea muhtin geasa sahtát mualtit mo dus lea biebmoruovttus.

Lea mánáid suodjalusbálvalus mii galgá dutnje gávhatn bearraigeahčí, ja don galggat beassat buktit iežat oaivla ovdan ovdal go bearraigeahčí välljejuvo.

Lea ášsem eann uedeadjí mánáidsuodjalusbálvalusa s gii galgá dutnje muitalit bearraigeahčí nama. Biebmováhnenuovttos ja váhnenuovttos galget maiddái diehitit gii du bearraigeahčí lea. Sáhtát hálezit bearraigeahčíin goas hálidat, ja dus lea vuogtvuhta beassat okto hálezit bearraigeahčíin.

Bearraigeahčí galgá boahit du lusa hálezít unnimis njellji jahká ja mualtit dutnje mo don sahtát oazžut su ságaide muđui jus dárbbašat dan. Jus leat orron biebmoruovttus guhkit gó guokte jađi, de sáhtibetet don ja mánáidsuodjalusbálvalus šiehttat ahte bearraigeahčí fitná du luhtte dušse gukti jahká.

Jus du bearraigeahčí li boade, de ferteba du biebmováhnenuovttos diedhit dan mánáidsuodjalusbálvalussi.

Bearraigeahčí hálida earret ea rá dáid birra hállat du inna:

- Lea go mihkkege erenoamás mii lea däh-páhuwan dan rájes go son manjemus final?
- Mo kavittát biebmoruovttus?
- Mo mannáskuvillas?
- Mäid barggat astoágigis ja vahkkoloahpain?
- Mo lea ovttastallan iežat bearrašiin?
- Lea go mihkkege erenoamás mii galgá däh-páhuwat fargga?

Bearraigeahčí galgá čálli ráportta id das maid mualtat. Dáid ráportta id galgá addit mánáidsuodjalusbálvalussi. Du ášsem eann nudeadji mánáidsuodjalusbálvalusas lohká rá porttaid. Jus mualtat bearraigeahčái juoidá masa dárbbašat veahki, de galgá mánáidsuodjalusbálvalus fuolahit das ahte oaččut dan veahki maid dárbbašat.

Jus du mielas lea vátis oazžut buorl oktavuođa bearraigeahčíin, de sahtát mualtit dan birra mánáidsuodjalusbálvalussi.

"Sáhtát iežat
bearraigeahččái mualtit mo
dus lea biebmoruovttus."

GII

MEARRIDA MAID GO ORUT BIEBMORUOVTTUS?

Don

Mádi boarrasat šattat, daði eanet galggat beassat iei mearridit. Du biebmováhnenguovttos galgaba veahkehit du vai beasat leat mielede astoáigedoaimmáin maidda liikot, ja vai beasat leat fárroi ustibiguun galguin loavittat. Go leat deavdán 15 lagi, de lea dus earret, eará vuoligtatuota mearridit mak kár skuvillas hálidat vázzit ja mak kár oskul hálidat gullat.

Biebmováhnenguovttos

Go leat biebmorouovttus, de lea du biebmováhnenguovttos ovddasvástádus dus já galgaba dahkát mearráusaid mat gulet du beavválaš e allimi. Dat mearkkaša earret eará ahte du biebmováhnenguovttos galgá leat oktaavuota skuvillain, galgaba čiuowut du astoáigedoaimmáin ja vuoligt duimna doaktára lusa jus leat buozas. Biebmováhnenguovttos maiddái mearrideaba man guhká sáhtát leat olgun earkedis, ja makkár doaimmáin sáhtát leat mielede.

Du vahnenguovttos

Du vahnenguovttos dábáláččat mearrideaba mak kár oskul galggat gullat ja du skuvlavázzima dassái go deavddát 15 lagi. Dasa lassin mearrideaba soai earret eará du nama, silike ovdanama ja goarggú.

Mánáidsuodjalusbálvalus

Stuorát mearráusaid ferteba biebmováhnenguovttos digáštallat mánáidsuodjalusbálvalusain. Dárt gusto earret eará dasa ahte sáhtát go vuolgit sudno mielede olgoríkkii olgogobeal Davvirikkaid, ja sáhtiba go soai váldit du mielede go fáreba eará sadjái.

Fylkalávdegoddi

Muhtin ássin mearrideaba vahnenguovttos ah te máná galgá orrut biebmorouovttus, ja muhtin hávid mearrida fylkalávdegoddi dan.

Fylkalávdegottis čohkkájít jurista, gii maiddái lea jodiheaddji, ja gukote gitta njeallje olbmo geat gohčoduvvojt fágáčeahippin ja oahpoh eap min. Fágáčeahip ítsáhttet leat psykologa, mánáidsuo dja luspeda-goga dahje sosisoma. Oahpoheamit galget leat áibbas "dábálaš" olbmot. Go sií galget mearridit juoidá máná ovddas, de gohčojuvvojt čohkkimii. Deike bohtet maiddái mánáidsuodjalusbálvalusa ássema nude addji advokáhtain ja du vahnenguovttos advokáhtain. Go leat deavdán 15 lagi, de lea dus dat maid miil gohčodit beálaš vuoligt atvuodat ja sáhtát boahtit sierra advokáhtain.

Earát geat dovet du ja du bearraša, sáhtet maid gohčojuvwoyt fylkalávdegotti čohkkimii västidit gázaldagaid. Fylkalávdegoddi ja advokáhtat jerret gázaldagaíd oažun díltii eanemus lági mielede dieuidud du ja du dili birra. Jus orut jo biebmorouovttus go fylkalávdegoddi galgá mearridit juoidá du ovddas, de sáhttiba du biebmováhneng uovttus gohčojuvvot čohkkimii duoðastæddjin.

Jus dat lea fylkalávdegoddi mií lea mearridan ah te galggat orrut biebmorouovttus, de mearrida fylkalávdegoddi maiddái man dávja galggat dealwadit ležat vahnenguovttuin ja ahte galggat gó fáret ruoktot ležat bearraša lusa vai it.

VUOIGATVUOHTA OAŽŽUT DIEÐUID

Dus lea vuoigatvuhta oažžut diehit
manne don leat biebmoruovttus ja
man guhká galggat orrut doppe.
Lea mánáidsuodjalusbálusa
ovddasvástádus addit dutnje dieðuid
vaikke vel biebmováhnenguoottos
muitaleaba dutnje dáið birra.

"Sáhtát jearrat man guhká
galggat leat biebmoruovttus
ja manne."

JÁVOHISVUOD- AGEASKU

Sihke du biebmováhnenguovttos,
áš šemean nudeaddjis ja bearráigeahccis
lea jávohisvuodageasku du ja du
duogáža ektui. Sii sáhttet gaskan easet
hállat du birra val buoremus láhkai
sáhittet fuolahit ahte dus lea buorre dilli.
Jus álggát odđa skuvlli, de lea déhálaš
hállan dan birra ahte maid oahpa-
headdjít galget oážžut diehltit du birra,
ja maid earát luohkás galget oážžut
diehit. Sáhttá leat buorre ahte dihtet
ahte don orut biebmoruovttus.

"Ollesolbmot galget
guldalit du."

GALGGAT BEASSAT DADJAT OAIVILAT

Sihke du biebmováhnenguovtoss
ja eará ollesolbmot geat dahket
mearrá usaid mat gustojut dutnje,
galget addit dutnje vejolašvuodá
muitalit maid oaivvilda. Sii galget
guldalit du ja válđit vuhtii dan maid
dajat. Dus lea álo vuoigtvuohta
muitalit maid oaivvilda, muho dus
ii leat bággu muitalit oaivvilat valke
vel ollesolbmot jerretge. Muhtin
biebmománáid mielas šaddet beare
olu ollesolbmot geaiguin galgá
hállat. Jus du mielas maiddái lea
nu, de sáhtát hállat dán birra iežat
biebmováhnenguovtuun dahje dadjat
dan njuolga áššemannudeaddjái ja
bearráigeahcái.

EKONOMIIJA

Biebmováhneng uovttos
oažžuba juohke mánus ruða
mánáidsuodjalusbálvalusas ja
mánna doarjaga miil galgá geavah uvot
borramušší, lupmaruhlii, telefovndhi,
lumpui ja astoáigedoaimmaide.
Biebmováhneng uovttos dat
mea nrídeaba dáið ruðain ja olu galggat
oažžut lupmaruhutan. Jus leat mielde
divras valástallamien dahje eará divras
astoáigedoaimmain, de sáhtiba
biebmováhneng uovttos ohcat ruða
dása mánáidsuodjalusbálvalusas.

“Sáhtát muiṭalit ovttastallama
birra iežat áššemeannudeaddjái
ja bearráigeahčái”

OVTTASTALLAN IEŽAT BEARRAŠIIN

Dus lea vuogatvuoha leat ovttas iežat vahnenguovtuin go orut biebmoruovttus. Man olu galggat beassat ovttastallat suđnuin mearridii fylkalávdeg oddi dahje mánáidsuodjalusbálvalus ja du vahnenguottos go mearidiedje ahte galggat orut biebmoruovttus. Muhtimin sahhtá leat mearriduvvon ahte it galgg a ovttastallat iežat vahnenguovtuin.

Sáhttá maid leat mearriduvvon ahte galggat ovttastallat eará fulkkiquin dahje olbmuigquin geaid dovdat bureš. Biebmováhneng uovttos galgaba veahkehit du vai beasat singuin ovttastallat. Sáhtát maid dáí muiṭalit jus lea muhtin du bearrašis dahje earát geaiguin ovttastallat ovdal go fárrejít, ja geaiguin hálidat deaivvadit.

Mánáidsuodjalusbálvalus galgá ráhkadit plána das sahte geainna galggat deaivvadit, man dávja ja gos. Dát gusto maidáí riegádanbeivviide, juovlaide ja eará ávvubottuide. Muhtimin mearriduvvo maidáí man dávja don ja du bearas sáhtibetebet čuojahit nubbinnubbii.

Mánáidsuodjalusbálvalus ja fylkalávdeg goddi sáhttet mearridit ahte galgá leat muhtin du mielede go deaivvadat iežat vahneng uovtuin. Sáhtát muiṭalit jøgo iežat biebmováhnenguktui, áššemeannudeaddjái dahje bearráigeahčái jus hálidat soapmásamielede.

Sihke áššemeannudeaddjí mánáidsuodjalusbálvalusas ja bearráigeahčái galgaba jearahit dus mo galledeamit leat, ja ahte hálidat go dávjjit vai háravit deaivvademiid.

GO DEAVDDÁT 18 JAGI

Go deavddát 18 jagi, de ii leat mánáid-suodjalusas šat fuolla dus. Sáhtát dat-tetge ain orrut biebmoruovttus. Mánáid-suodjalusbálvalus galgá háléstit duin na buori áiggis ovdal go deavddát 18 jagi jus hálidat ain orrut biebmoruovttus. Jus hálidat dan, de sáhttá mánáidsuodjalusbálvalus mearridit ah te galgat ain beassat orrut biebmoruovttus dahje oažžut ea rá veahki mánáidsuodjalusbálvalusas dassái go deavddát 23 jagi. Sáhtát váidit fylkamánni jus mánáid-suodjalusbálvalus mearrida ah te sáhte orrut biebmoruovttus manjá go leat deavdán 18 jagi. Sáhtát maiddái oažžut veahki mánáidsuodjalusbálvalusas jus hálidat váidit mearrádusa. Sáhtát maiddái čuojahit fylkamánni oažžut veahki váidaga čállit.

Muhtin nuorat geat ieža leat orron biebmoruovttus dahje mánáidsuodjalusasa-husain, leat ráhkadan filmma mo lea leat 18 jagi ja mearridit maid áigu dah kat dan beaiwi go deavdá 18 jagi. Filmma nammá lea "En verdig start på voksenlivet – en film om ettervern". Mánáidsuodjalusbálvalusas lea dát filbma, ja don ber-ret geahččat dan buori áiggis ovdal go deavddát 18 jagi, jogo iežat biebmováh-nenguovttuin, áššemane nudeaddjiiin dahje bearráigeahččiin.

Nuorat geat leat ráhkadan filmma, leat mielde Landsforeningen for barnevernsbarn nammasá searvvis. Sáhtát gávdnat éanet dieđuid searvi birra intemeah-tasiiddus www.barnevernsbarna.no.

Jeara beassat geahččat
"En verdig start på voksenlivet
- en film om ettervern." filmma.

HÁLIDAT GO DIEHTIT EANET?

Gávdno sierra láhka man mamma lea mánáidsuodjalus láhka. Leat ráhkaduvvon láhkaásahusat, njuolggadusat ja bagadusat čilgen dihtii eanet lága bira. Biebmoruoktoláhkaásahusas čuožzu eanet das mo dus galgá leat biebmoruovtus.

Biebmoruovttu bearráigeahčči njuolggadusain čuožzu hui olu das maid be arráigeahčči galgá dahkat. Mánáids uodjalus láhka, biebmoruoktoláhkaásahus ja bearráigeahčči njuolggadusa gávdnojít. Intemeahdas earret eará Mánáid-ja dásseárvodepartemeanta siidduin: www.regieringen.no.

Jus dus it leat Intemehtta dahje du mielas lea váttis gávdnat dáid ásséb áhpárlid, de sáhtit oažüt bearráigeahččis lága, láhkaásahusa ja njuolggadusaid.

DEHÁLAŠ TELEFONNUMMIAT

DEHÁLAŠ TELEFONNUMMIAT - ČÁLE DÁSA:

Bearräigeahčči

Namma:

Čujuhus:

Telefonnummir:

Áššemeann udeaddji mánáldsuođjalusbálvalusas

Namma:

Čujuhus:

Telefonnummir:

Fylkamánni

Namma:

Čujuhus:

Telefonnummir:

**Barne-, ungdoms-
og familieetaten**
Universitetsgaten 7
Postboks 8113 Dep.
0032 Oslo
www.bufetat.no